

Motion till riksdagen 2025/26:4087

av **Annika Hirvonen m.fl. (MP)**

med anledning av prop. 2025/26:229 En ny mottagandelag

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår proposition 2025/26:229 En ny mottagandelag.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Migrationsverkets boenden bör reformeras till mindre enheter eller enskilda lägenheter insprängda i ordinarie bostadsbestånd och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om höjd dagersättning för asylsökande och andra som omfattas av mottagandelagen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med en ny översyn av mottagandet av asylsökande med utgångspunkt i rättssäkerhet, integration, psykisk hälsa och barnkonventionen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Miljöpartiet ser behovet av att se över lagen om mottagande av asylsökande. Regelverket behöver bli modernare och mer hållbart, något som också flera remissinstanser framhåller. Miljöpartiet är däremot kritiska till att flera av de förslag som regeringen presenterar innebär generella och allvarliga inskränkningar av asylsökandes och andra migranters rättigheter och friheter.

En uppdaterad lagstiftning måste ta sikte på att främja delaktighet och rättssäkerhet i mottagandet av asylsökande och främja integration, stabilitet och asylsökandes välbefinnande och hälsa. Dessvärre kan vi inte se att dessa nödvändiga förbättringar får genomslag i regeringens förslag – tvärtom föreslår regeringen att asylsökande ska tvingas att vistas inom ett begränsat geografiskt område, med närvarokontroller och villkorat ekonomiskt bistånd. Med regeringens förslag finns uppenbara risker att både integrationen och rättssäkerheten i mottagandet försvagas.

Miljöpartiet vill bygga ett mottagande som främjar trygghet, stabila levnadsförhållanden och reella möjligheter att komma in i arbete, utbildning och samhällsliv. På så sätt skapar vi bästa förutsättningar för integration. Det är uppenbart att regeringen väljer en annan väg – där mottagandet i stället bygger på ökad kontroll, sanktioner och begränsningar. Vi beklagar denna utveckling; det riskerar att få stora konsekvenser för inte bara de individer som söker asyl i Sverige utan även samhället i stort.

Ett tryggt och rättssäkert mottagande

Alla som söker asyl i Sverige ska kunna lita på att deras individuella skyddsskäl prövas rättssäkert och i enlighet med gällande rätt. Samtidigt vet vi att dagens mottagnings-system präglas av flera utmaningar, och brister i asylprövningen har uppmärksammats flera gånger, bl.a. av JO, RFSL, UNHCR och FN:s kommitté för mänskliga rättigheter. Kritiken har främst handlat om långa handläggningstider, bristande kompetens hos handläggare, tolkar och juridiska ombud, orimliga krav på den sökandes redogörelse för sina asylskäl, bristande efterlevnad av barnkonventionen samt undermålig hantering av traumatiserade personer. Dessa brister har inte minst drabbat konvertiter, hbtqi-flyktingar och barn. Även Statskontoret kritiserade Migrationsverkets asylprövning så sent som 2024, efter att de i sin granskning kunnat konstatera att myndigheten hade svårt att upprätthålla rättssäkerheten och enhetligheten i asylprövningen. Därutöver har handläggningstiderna hos både Migrationsverket och migrationsdomstolarna länge varit oacceptabelt långa. Justitieombudsmannen (JO) har vid flera tillfällen granskat Migrationsverkets handläggningstider. Vid granskningen som gjordes under 2022 konstaterades att handläggningen var långsam och passiv, särskilt i ärenden som rörde medborgarskap, anknytning och asyl.

De många och allvarliga bristerna i den svenska mottagandeprocessen måste åtgärdas skyndsamt. Därav är det positivt och motiverat att göra en översyn och reform av Sveriges asylmottagande, med utgångspunkt i att stärka säkerställandet av asylsökandes och andra migranternas rättigheter. Det förslag regeringen nu lagt på riksdagens bord visar däremot inte några ambitioner att åtgärda de brister som FN, Statskontoret, JO och RFSL har konstaterat.

Mottagandet av asylsökande är en process som börjar vid en asylansökan och att den sökandes individuella asylskäl ska utredas av Migrationsverket. För Miljöpartiet är det avgörande att säkerställa rättssäkra, gedigna och snabba handläggningsprocesser. Regeringen måste prioritera asylrätten och ge Migrationsverket resurser för att säkerställa sitt uppdrag och ge personalen tillräcklig utbildning för att kunna göra korrekta bedömningar. Vi i Miljöpartiet anser att den rättsliga kvaliteten i handläggningen hos Migrationsverket måste stärkas och att myndigheten i det arbetet kan behöva starkare rättslig styrning och stöd. Handläggare och beslutsfattare efterfrågar bättre utbildning, kunskapsstöd och förutsättningar att stanna och utvecklas i sina olika roller. Därför vill vi att Migrationsverket får i uppdrag att utbilda samtlig operativ personal löpande i utredning, prövning och bedömning av asylärenden, bl.a. med fokus på hur traumatiserade personer, hbtqi-personer och konvertiter kan framställa sina skyddsbehov. Det behövs också kunskapshöjande insatser för rättsliga biträden och bättre förutsättningar att avsätta tillräckligt med tid till sina ärenden – detta gäller inte minst asylärenden som involverar barn.

Mottagandet ska främja integration och psykisk hälsa

Miljöpartiets migrationspolitik utgår från integration från första dagen. Den som kommer till Sverige ska tidigt få möjlighet att komma in i samhället, med arbete, utbildning och språk. Människor växer av trygghet, meningsfullhet och möjlighet att bli en del av ett sammanhang.

Regeringens nya mottagandelag går i motsatt riktning genom en skyldighet att vistas inom ett begränsat geografiskt område, medverka i närvarokontroller på asylboende och riskera nedsatt dagersättning vid bristande efterlevnad. Parallellt förbereder regeringen en övergång till större mottagnings- och återvändandecenter. Samtidigt vet vi från svenska studier att personer som bor på asylboenden visar en mycket hög förekomst av psykisk ohälsa i form av t.ex. depression, ångest och symtom på PTSD. Flera studier har kopplat asylsökandes psykiska ohälsa till deras ovissa rättsliga status men också till boende- och arbetsvillkor under asyltiden. WHO har framhållit att asylsökande behöver mötas av social inkludering, trygga boenden, möjlighet att arbeta och tillgång till god vård för att må bra i asylprocessen.

Flera remissinstanser, såsom Röda Korset, Svenska kyrkan och Asylrättscentrum, ser med oro på hur regeringens förslag kommer att påverka asylsökandes psykiska hälsa och välbefinnande. Röda Korset lyfter att Migrationsverkets tilldelning av boendeplatser har stor betydelse för den enskildes fysiska och psykiska mående, vilket också påverkar möjligheterna för den enskilde att framföra sina asylskäl. Skyldigheten att bo på asylboenden, men även det generella kravet på ökade skyldigheter och begränsningar, kommer enligt Svenska kyrkan att få negativa konsekvenser för enskildas mående och integrationen. Röda Korset ser stora risker med att asylsökande ska få möjlighet att arbeta först efter sex månader; det förslaget försenar inte bara integrationen och möjligheten att bidra till samhället, utan påverkar också asylsökandes mående och hälsa.

Civil Rights Defenders framhåller att forskning visar att livskvaliteten i kollektiva asylboenden ofta är låg. Bristen på autonomi förenad med kontrollåtgärder och stigmatisering leder ofta till ett stort psykiskt lidande för asylsökande barn och vuxna. Redan 1992 uppmärksammades att de kollektiva boendena kan ha negativa effekter för barn. Risker för missförhållanden på boendena har även i praktiken visat sig vara stora. Efter att många barnfamiljer placerades i kollektiva boenden i Sverige 2015 presenterade Barnombudsmannen en rapport som visade att barn och kvinnor utsatts för misshandel under sin tid på boendena. Ytterligare en rapport visade att ledningen på mottagningscenter använde straff och hotade om omflyttningar som disciplinära åtgärder samt ignorerade hälsofaror i bristande boenden. Även om individer inte utsätts för brott eller hälsofaror på sitt boende kan livet på ett asylboende i sig innebära ett hot mot asylsökandes hälsa. Att leva i ett mottagnings- eller återvändandecenter är förenat med stigma som förvärras av den pågående politiska diskursen där migranter jämförs med kriminella. Därtill har påtvingade rörelsebegränsningar, social isolering, stigmatisering, avsaknad av tidsgränser och oförmåga att själv bestämma över sina dagliga rutiner allvarliga effekter för de individer som tvingas att spendera lång tid i asylboenden, och det har lett till ökad förekomst av depression, självskadande beteende och självmord inom gruppen.

Miljöpartiet vill prioritera rättssäkra och snabba prövningar, så att asylsökande inte ska tvingas att leva i ovisshet under oöverskådlig tid. Under prövningstiden är det viktigt att asylsökande har tillgång till kunniga handläggare och biträden som kan

informera och svara på frågor om asylprocessen. Det är också viktigt att asylsökande får möjlighet att lära sig svenska under asylprocessen och har goda möjligheter till en meningsfull sysselsättning. Trots regeringens ambition att snabba på asylprocessen går det inte komma ifrån att många fortsatt kommer att leva i Sverige under lång tid i väntan på beslut. Den väntan måste vara trygg, och sökande måste ha chansen att skapa sig en meningsfull tillvaro där de kan försörja sig själva.

Trygga boendeformer som främjar integrationen

De ekonomiska klyftorna, bostadssegregationen och bostadssegmenteringen har brett ut sig under alldeles för lång tid. Segregationen göder utanförskap, fattigdom och otrygghet, vilket är dåligt för hela samhället. Segregationen försämrar också förutsättningarna för nyanlända att få tag på en stabil bostad, etablera sig på arbetsmarknaden och lära sig svenska. Det måste bli ett stopp för detta, men lösningen kan inte vara att begränsa asylsökandes rörlighet och genomföra åtgärder som riskerar att ytterligare förstärka segregationen och asylsökandes utanförskap.

När Miljöpartiet satt i regering påbörjade vi arbetet med att bekämpa segregationen, bl.a. med åtgärder för att stärka samhällsservice i socialt utsatta områden, knäcka långtidsarbetslösheten och minska bostadssegregationen och trångboddheten. Men mycket finns kvar att göra. Arbetet med att bekämpa segregation måste bedrivas samlat och långsiktigt för att nå framgångsrika resultat. I enlighet med forskningen måste segregationen motverkas genom att den ekonomiska ojämlikheten utjämnas och bostadsmarknaden utvecklas med en blandning av olika upplåtelseformer och storlekar på bostäder.

Regeringens förslag om att asylsökande ska vara skyldiga att vistas inom ett begränsat geografiskt område och medverka i närvarokontroller på asylboendet är dåligt för de individer som ska tvingas att bo på dessa asylcentrum, men också för samhället i stort. Rätten till bistånd i form av boende, dagersättning och särskilt bidrag ska dessutom villkoras med att asylsökande ”fullgör sina skyldigheter”. Som bl.a. Asylrättscentrum framhåller innebär förslagen långtgående och generella inskränkningar av asylsökandes rörelsefrihet. Enligt Asylrättscentrum kan dessa förslag komma att få en sådan kumulativ negativ effekt på asylsökandes rättigheter att åtgärderna inte kan ses som förenliga med EU:s nya omarbetade mottagandedirektiv (2024/1346) som kommer att börja tillämpas 2026. Det är inte heller visat att de föreslagna inskränkningar i enskildas rättigheter som föreslås är nödvändiga och proportionerliga och därför inte heller att de är förenliga med Sveriges konventionsåtaganden.

Miljöpartiet noterar att en betydande del av remissinstanserna avstyrker eller är kritiska till denna del av regeringens förslag. Barnombudsmannen lyfter att frågor som närhet till service, vård, skola och fritidsaktiviteter är centrala för barn i mottagandet. Myndigheten pekar också på risker med trångboddhet, våld och psykisk ohälsa när boenden inte utformas utifrån barns faktiska behov. Mot den bakgrunden kan det inte sägas att regeringen tagit fram förslag med barnets bästa i beaktande.

Miljöpartiet menar att alla människor ska kunna välja var de ska bo. Vi har sett en koncentration av nyanlända i vissa bostadsområden, med trångboddhet, utanförskap och segregation som följd. Vi ser det här problemet, men vår lösning är inte repression eller att familjer ska bli fattiga. Regeringens förslag kommer att försämra människors möjligheter att komma in i samhället. Som så många gånger tidigare visar regeringen att deras

migrationspolitik fokuserar på återvändande från start – Miljöpartiets migrationspolitik fokuserar på integration från start.

Människor ska snabbt komma in i samhället och kunna delta. Migrationsverket måste ha ett bra system och underlätta för människor att bosätta sig mer blandat. Det är bättre för barn, utsatta grupper och samhället i stort. För att främja integrationen av nyanlända föreslår Miljöpartiet i stället att Migrationsverket ska eftersträva att erbjuda asylsökande bostäder på ett sätt som bidrar till att vi får mer blandade bostadsområden. Därför bör Migrationsverkets boenden reformeras till mindre enheter eller enskilda lägenheter insprängda i ordinarie bostadsbestånd, och dessa bör finnas över hela landet.

Höjd dagersättning

Det är beklagligt att regeringen, i samband med att man inför en ny mottagandelag, inte tar tillfället i akt att se över nivån på dagersättningen till asylsökande. Dagersättningen har inte ändrats sedan 1994, utan har legat på 71 kronor per dag för en ensamstående vuxen som bor på Migrationsverkets boende och själv betalar för sin mat. En familj med två vuxna och två små barn får drygt 196 kronor per dag eller ungefär 5 800 kronor i månaden. För trettio år sedan kanske den summan räckte för att bekosta sådant som mat, kläder, skor, tandvård, hygienartiklar, sjukvård och mediciner till en hel familj, men med en stigande inflation och höjda priser är det inte rimligt. Sedan massflyktsdirektivet aktiverades förväntas dessutom flyktingar från Ukraina med rätt till dagersättning att klara sig på denna låga nivå – det kan vi inte acceptera. Miljöpartiet vill höja dagersättningen till motsvarande nivå som riksnormen för försörjningsstöd, dvs. ungefär 130 kronor per dag för en ensamstående vuxen.

Annika Hirvonen (MP)

Nils Seye Larsen (MP)

Camilla Hansén (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Mats Berglund (MP)

Jan Riise (MP)